

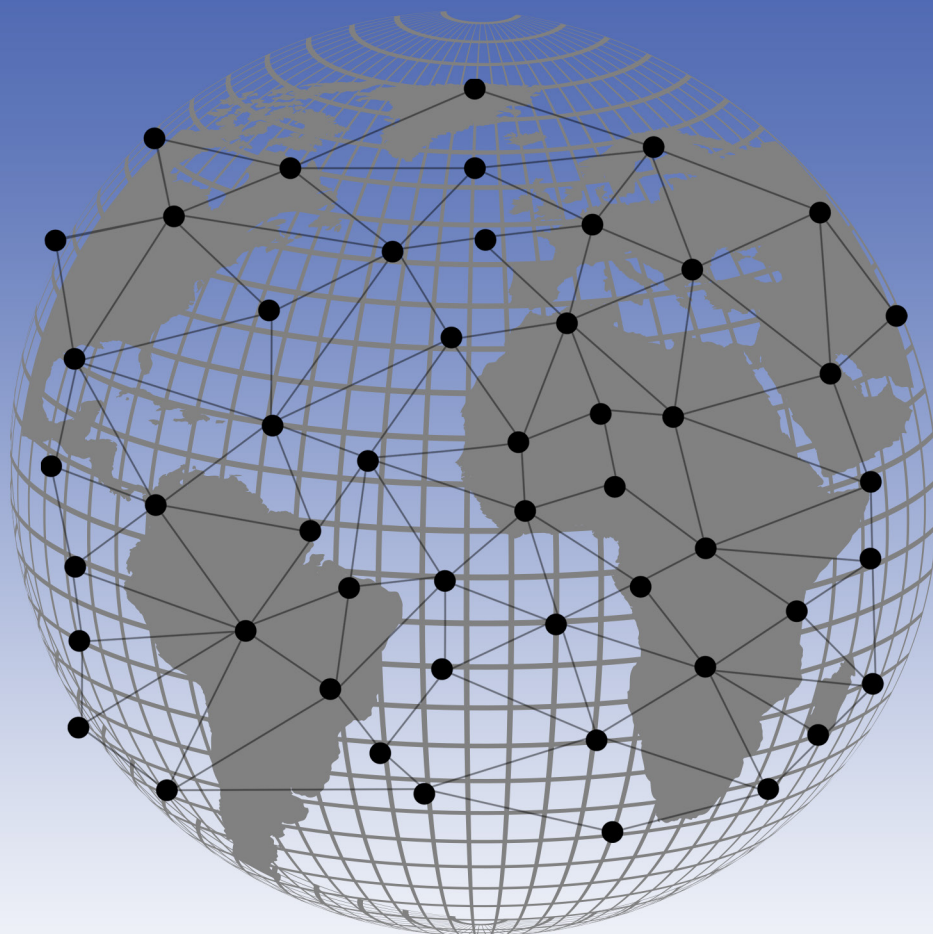

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

پایش تحولات تجارت جهانی (گزارش شماره هفتاد و پنج)

در این شماره می‌خوانید:

- انویدیا، قربانی جدید ترانه‌های چین و آمریکا
- هند غرق در دریای نفت و الماس روسیه
- تلاش استرالیا برای گرفتن حداکثر امتیاز از اروپا
- امضای توافق تجارت آزاد بین استرالیا و اروپا به وقت اضافه کشیده شد

آبان ۱۴۰۲

شناسنامه گزارش

عنوان:

پایش تحولات تجارت جهانی
(گزارش شماره هفتاد و پنج)

مدیریت اقتصاد کلان و آینده پژوهی

تاریخ انتشار: آبان ۱۴۰۲

واژه‌های کلیدی: تراشه‌های هوش مصنوعی، شورای همکاری خلیج فارس، تجارت آزاد، کشورهای مشترک المنافع، اوراسیا، ترانس خزر

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

سلسله گزارش‌های "پایش تحولات تجارت جهانی" رویدادهای کلیدی در محیط ژئواکونومیک ایران را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد. در این قالب، رویدادهای کلیدی از منظر تاثیرگذاری بر دیپلماسی اقتصادی و موقعیت ژئواکونومیک ایران مورد توجه قرار می‌گیرند. هدف از تهیه این گزارش که به صورت ماهانه از سوی مرکز پژوهش‌های اتاق ایران منتشر خواهد شد ارائه تصویری روشن از محیط ژئواکونومیک ایران و فرصت‌ها و تهدیدهای ایران در این فضا است.

فهرست مطالب

۵	تحولات جهانی
۱۰	تحولات منطقه‌ای
۱۵	پژوهش‌های تازه

تحولات جهانی

آمریکا در پی ممنوعیت صادرات تراشه‌های هوش مصنوعی به چین

اخیراً دولت ایالات متحده به غول فناوری نیمه‌هادی Nvidia اعلام کرده که سریعاً ارسال برخی از تراشه‌های هوش مصنوعی پیشرفته خود به چین را متوقف کند. وزارت بازرگانی ایالات متحده در ادامه اقدامات محدودساز گذشته خود، مجموعه جدیدی از محدودیت‌ها در قبال صادرات نیمه‌هادی به چین را تدوین و اعلام کرده است؛ بر اساس این طرح جدید، تعاریف تراشه‌های هوش مصنوعی پیشرفته موسع شده و اقدامات پیشگیرانه‌ای مانند الزام به دریافت مجوزهای اضافی گنجانده شده است.

پیشتر بنا بر این بود که محدودیت‌های جدید، یک ماه پس از ۱۷ اکتبر، یعنی زمان اعلام ممانعت کشورهای چین، ایران و روسیه از دریافت تراشه‌های هوش مصنوعی پیشرفته آمریکایی اجرایی شود؛ اما با دستور اخیر دولت آمریکا، شرکت Nvidia ملزم به اعمال سریع محدودیت‌های صادراتی از همان روز برای تمامی محصولاتی که از سقف عملکرد پردازنده به‌روز شده فراتر می‌روند و یا برای عرضه به مراکز داده طراحی می‌شوند، شده است.

بر اساس طرح اخیر ممنوعیت صادرات، شرکت انویدیا سریعاً باید تحویل تراشه‌های اصلاح شده هوش مصنوعی بدون مجوز A800 و H800 را متوقف کند. نکته شایان توجه این است که هر دو این تراشه‌ها، برای بازار چین به‌عنوان جایگزینی برای پردازنده‌های هوش مصنوعی A100 و H100 ساخته شده‌اند که تحت محدودیت‌های قبلی ایالات متحده در اکتبر ۲۰۲۲ قرار گرفته بودند.

علاوه بر Nvidia، دو شرکت تراشه‌ساز بزرگ دیگر ایالات متحده، یعنی شرکت میکرو دستگاه‌های پیشرفته (AMD) و Intel که نیمه‌هادی‌های هوش مصنوعی را به چین صادر می‌کنند نیز مشمول این تحریم‌های جدید قرار گرفته‌اند.

برگزاری نخستین نشست وزیران اقتصاد و تجارت چین و شورای همکاری خلیج فارس

نخستین نشست وزیران اقتصاد و تجارت چین و شورای همکاری خلیج فارس در گوانگژو و در ۲۲ اکتبر برگزار شد. این نشست با تمرکز بر عملیاتی‌سازی مصوبات اقتصادی و تجاری در اولین اجلاس سران شورای همکاری خلیج فارس با چین انجام شد. در این نشست، وزیر بازرگانی چین و دبیرکل شورای همکاری خلیج فارس و رؤسای ادارات اقتصادی و تجاری کشورهای شورای همکاری خلیج فارس حضور داشتند.

این نشست که با هدف فراهم‌سازی بستر افزایش همکاری‌های تجاری و اقتصادی میان چین و کشورهای شورای همکاری خلیج فارس در پی اولین اجلاس سران آنها برگزار شده بود، موفقیت‌های خوبی در زمینه اجماع‌سازی گسترده در قبال موضوعاتی از جمله حفاظت مشترک از سیستم تجاری چندجانبه، ترویج سرمایه‌گذاری دوجانبه و تعمیق همکاری‌های صنعتی کسب کرد؛ در همین راستا، مسائلی از جمله زنجیره تأمین، ارتقای سطح همکاری‌ها و ارتقای همکاری در حوزه انرژی و بیانیه مشترک وزرای اقتصاد و تجارت چین و کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس در مورد تعمیق همکاری‌های اقتصادی و تجاری به تصویب رسید. در پی این نشست، تمامی کشورهای حاضر از پیشرفت‌ها در روند اجرای مصوبات اقتصادی و تجاری اولین اجلاس سران شورای همکاری خلیج فارس با چین رضایت داشتند.

نکته حائز اهمیت آنکه کشورهای شورای همکاری خلیج فارس، استراتژی‌های توسعه اعضای این شورا را با کلان‌پروژه "کمربند و راه" چین همسو دانسته‌اند که منجر به تقویت همکاری‌ها میان دو طرف خواهد شد. در همین راستا تعمیق و توسعه همکاری‌های اقتصادی و سازوکارهای تجاری و مبادلات و همکاری‌ها در زمینه‌های تجارت و سرمایه‌گذاری، اقتصاد دیجیتال، توسعه پایدار، زیرساخت‌ها و غیره بر اساس پلتفرم‌هایی مانند وزرای اقتصادی و بازرگانی چین و شورای همکاری خلیج فارس در دستور کار قرار گرفته است.

وزیر بازرگانی چین، توسعه روزافزون چین را دربرگیرنده فرصت‌های جدیدی برای همکاری میان چین و شورای همکاری خلیج فارس دانست که با توجه به استراتژی کشورهای شورای همکاری خلیج فارس در توسعه و پیشرفت این کشورها، زمینه‌های بیشتری برای همکاری فراهم آورده است. در همین راستا وی اظهار داشت: "چین به طور فعال هشت گام اصلی را به منظور پیگیری جدی همکاری‌های مشترک در زمینه ابتکار "کمربند و راه" اجرا خواهد کرد و آماده افزایش تجارت و سرمایه‌گذاری دوجانبه با شورای همکاری خلیج فارس است؛ در گام نخست، چین مسأله تجارت آزاد را پیگیری خواهد کرد و به سرعت توافق تجارت آزاد میان چین و شورای همکاری خلیج فارس را منعقد خواهد کرد. در گام دوم، ما به دنبال کشف فرصت‌های جدید سرمایه‌گذاری مشترک خواهیم آمد و یک کمیسیون سرمایه‌گذاری مشترک بین چین و شورای همکاری خلیج فارس را ایجاد خواهیم کرد و از مبادله و همکاری بین صندوق‌های ثروت دولتی هر دو طرف به طرق مختلف حمایت می‌کنیم. در گام سوم، ایجاد هم‌افزایی صنعتی را در دستور کار خود قرار خواهیم داد و مدل همکاری «نفت + گاز» را گسترش خواهیم داد؛ شرکت‌های دو طرف را به سرمایه‌گذاری صنعتی مطابق با اصول مبتنی بر بازار تشویق خواهیم کرد و به حفاظت از زنجیره‌های صنعتی و عرضه اهتمام می‌ورزیم. گام چهارم، ایجاد مشترک کانال‌های منطقه‌ای است. ما گسترش و تعمیق همکاری‌ها و

فرصت‌های عملی به منظور همکاری در بخش‌های زیربنایی از جمله در بنادر، بخش هوانوردی، ارتباطات و خطوط لوله را مورد بررسی قرار خواهیم داد. در گام پنجم، حمایت مشترک از توسعه سبز و کم‌کربن در دستور کار قرار دارد. علاوه بر این، به طور پیوسته انتقال به سمت انرژی‌های پاکي مانند انرژی‌های خورشیدی، باد، هسته‌ای، هیدروژن و زیست توده و همچنین کشف پتانسیل همکاری در صنایعی مانند باتری‌های برقی و شارژر هوشمند را پیگیری خواهیم کرد."

رکورد تاریخی تجارت دوجانبه میان روسیه و هند در سال ۲۰۲۳

بر اساس آمارهای اخیر وزارت بازرگانی و صنعت هند، تجارت بین روسیه و هند در سال جاری به شدت افزایش یافته؛ به طوری که حجم تجارت کالاها در ماه‌های ژانویه تا آگوست از مجموع سال گذشته نیز فراتر رفته است.

مجموع تجارت بین دو کشور در هشت ماهه اول سال جاری، به ۴۳٫۸ میلیارد دلار رسیده است که بالاترین رقم در طول تاریخ به شمار می‌رود. در صورت تداوم این روند تا پایان سال، حجم تجارت دوجانبه به ۶۵٫۷ میلیارد دلار خواهد رسید.

حجم صادرات کالاهای روسیه از ۱۷٫۱ میلیارد دلار در مدت مشابه سال گذشته، به ۴۱٫۲ میلیارد دلار در سال جاری افزایش یافته است. علاوه بر این، حجم واردات روسیه از هند، افزایش ۵۰ درصدی یافته و به رقم ۲٫۶ میلیارد دلار رسیده است؛ به نحوی که در حال حاضر روسیه در میان پنج شریک تجاری برتر هند از نظر گردش کالا قرار دارد.

در واقع رشد قابل توجه حجم تجارت دوجانبه میان روسیه و هند، در پی اتخاذ سیاست "به سمت آسیا"ی روسیه بدست آمده که این کشور در نتیجه تحریم‌های اعمال شده توسط غرب بر علیه خود دنبال کرده است. در نتیجه تحریم‌ها، این کشور شرکای تجاری سنتی غربی خود را از دست داد و به ناچار به دنبال یافتن بازارهای جدید، به ویژه برای صادرات انرژی خود برآمد. در همین راستا تنها در ماه سپتامبر، واردات نفت هند از روسیه، ۸۰ درصد نسبت به مدت مشابه سال پیش، افزایش یافت و به طور متوسط به ۱٫۵۶ میلیون بشکه در روز رسید.

علاوه بر این، هند خرید الماس‌های روسی را افزایش داده و از ابتدای سال جاری تاکنون، معادل ۸۸۶٫۵ میلیون دلار جواهرات از روسیه خریداری کرده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته، ۲۶ درصد افزایش داشته است.

این در حالی است که اتحادیه اروپا اخیراً واردات الماس روسیه را ممنوع اعلام کرده است. اقدامی که به ویژه بر مراکز اصلی پردازش و فروش الماس اتحادیه اروپا در بلژیک تأثیر خواهد گذاشت؛ به نحوی که این احتمال وجود دارد که مرکز این تجارت به دبی و بمبئی منتقل شود.

روسیه، یکی از بزرگترین تولیدکنندگان الماس در جهان است و برخی از شهرهای آن مانند آنتورپ در گذشته، یکی از قطب‌های جهانی به شمار می‌رفتند. بلژیک در سال ۲۰۲۲ با سهم کمی بیش از ۱۰ درصد از کل بازار، به رتبه پنجم در واردات الماس جهانی سقوط کرد و با توجه به اعمال ممنوعیت خرید الماس روسیه که توسط اتحادیه اروپا اعلام شده است، سهم این کشور با کاهش بیشتری مواجه خواهد شد.

از سوی دیگر، هند بزرگترین کشور واردکننده الماس جهان در سال ۲۰۲۲ بود که بر اساس ارزش، حدود ۲۲ درصد از کل الماس‌های جهان را در سال گذشته خریداری کرده است. در رتبه‌های بعدی، هنگ‌کنگ، امارات، چین و تایلند قرار دارند که هیچ‌یک از این کشورها واردات الماس از روسیه را ممنوع نکرده‌اند.

نکته حائز اهمیت آنکه حجم تجارت میان روسیه و هند طی یک سال و نیم گذشته، پنج برابر افزایش یافته است. این رقم پیشتر حدود ۱۰ میلیارد دلار بود که در حال حاضر، به حدود ۵۰ میلیارد دلار رسیده است. همکاری‌های میان دو کشور به ویژه در بخش انرژی، کشاورزی و فناوری اطلاعات صورت می‌گیرد.

شکست مذاکرات تجارت آزاد اتحادیه اروپا و استرالیا

توافق تجارت آزاد بین اتحادیه اروپا و استرالیا که از سال ۲۰۱۸ در دست مذاکره است، اخیراً بار دیگر به بن‌بست رسید. تیم‌های مذاکره‌ای اتحادیه اروپا و استرالیا اخیراً به اوزاکای ژاپن سفر کردند تا دور جدیدی از مذاکرات را در حاشیه نشست وزرای G7 برگزار کنند. انتظار می‌رفت این گفتگوها "پایان بازی" پس از کارهای فنی پشت صحنه باشد و شکاف‌های باقی مانده را پر کند و منجر به توافقی موقت در سطح سیاسی شود. اما به گفته مقامات ارشد اتحادیه اروپا، قبل از اینکه دو تیم حتی فرصتی برای نشستن بر سر میز مذاکره داشته باشند، وزیر تجارت و گردشگری استرالیا، خواسته‌های جدیدی را برای دسترسی گسترده‌تر کشاورزان استرالیایی به بازار اروپا مطرح کرد. درخواست‌های لحظه آخری وزیر استرالیایی که به معاون کمیسیون اروپا و مسئول روابط تجاری ابلاغ شد، از سوی طرف اروپایی به‌عنوان عاملی برای تخریب پیشرفت‌های به‌دست آمده در هفته‌های گذشته تلقی و باعث لغو ناگهانی مذاکرات شد. پیچش دراماتیک وقایع، مقامات اتحادیه اروپا را به گفته خودشان در شوک و سرخوردگی قرار داد، زیرا یک تیم ۱۰ نفره منحصراً برای شرکت در مذاکرات اتحادیه اروپا و استرالیا به اوزاکا پرواز کرده بودند. مقامات اتحادیه اروپا پس از شکست مذاکرات اعلام کردند «ما در آستانه نشست برنامه‌ریزی شده خود در اوزاکا با همتایان

استرالیایی خود پیشرفت خوبی داشتیم. متأسفانه، شرکای استرالیایی ما قادر به تعامل بر اساس توافق‌های قبلی نبودند.» وزیر استرالیایی گفته وظیفه او به عنوان وزیر تجارت این است که "بهترین معامله‌ای را که می‌توانیم برای تولیدکنندگان، مشاغل، کارگران و مصرف‌کنندگان بدست آوریم".

در حالی که دو طرف درها را برای ادامه مذاکرات برای مدتی در آینده باز گذاشتند، حوادث سیاسی علیه آنها است: اتحادیه اروپا به زودی در آستانه انتخابات ژوئن برای پارلمان اروپا وارد فضای انتخاباتی خواهد شد که بر چشم‌انداز مذاکرات تاثیرات منفی خواهد داشت. اتحادیه اروپا و استرالیا اغلب از یکدیگر به عنوان "شریک‌های همفکر" که دارای یک سیستم لیبرال دموکراسی و یک اقتصاد بازار باز هستند یاد می‌کنند. امضای موافقتنامه تجارت آزاد (FTA) از دیرباز یک جاه‌طلبی متقابل برای تقویت روابط دوجانبه بوده است. اما از زمانی که این روند به طور رسمی در سال ۲۰۱۸ آغاز شد، سرعت بحث‌ها با فراز و نشیب همراه بوده است، که مهم‌ترین آن تصمیم کانبرا در سال ۲۰۲۱ برای لغو قرارداد ۵۶ میلیارد یورویی خرید زیردریایی با فرانسه بود که خشم الیزه را برانگیخت و باعث شکست طولانی مدت مذاکرات شد.

از دیگر سو جنگ روسیه علیه اوکراین انگیزه جدیدی برای همکاری طرفین ایجاد کرد، زیرا دو طرف برای اعمال تحریم‌ها علیه کرملین، ایجاد سقف قیمتی برای نفت دریایی روسیه و تنوع بخشیدن به تامین‌کنندگان انرژی با یکدیگر همکاری کردند. این امر راه را برای نزدیک شدن در زمینه تجارت هموار کرد.

پس از یک تلاش ناموفق در ماه ژوئیه، کار فنی بین آگوست و اکتبر تشدید شد تا تفاهم جدیدی شکل گیرد که مقررات دسترسی به بازار، اقدامات بهداشتی، مواد خام حیاتی و مالیات ۳۳ درصدی خودروهای لوکس که استرالیا بر وسایل نقلیه با قیمت بالا اعمال می‌کند را در برگیرد. اما این تفاهم به سرانجامی نرسید. اگرچه نسخه‌های اروپایی و استرالیایی در مورد مقصر بودن با یکدیگر متفاوت هستند، اما به همان دو عاملی که در پس شکست مذاکرات بود اشاره می‌کنند: صادرات محصولات کشاورزی و نشانه‌های جغرافیایی.

سهم ۷۰ درصدی آسیا از تجارت خارجی روسیه

سرپرست سرویس گمرک فدرال روسیه (FCS) اخیراً اعلام کرد همکاری اقتصادی روسیه با کشورهای آسیایی همزمان با کاهش تجارت با اتحادیه اروپا به رشد خود ادامه داده، به گونه‌ای که سهم آسیا از تجارت خارجی روسیه به ۷۰ درصد رسیده است. مسکو همکاری اقتصادی با شرق را بیشتر به دلیل تحریم‌های غرب تقویت کرده است. تجارت روسیه با چین و هند با سرعت در حال رشد است و تجارت با کشورهای آمریکای لاتین نیز در حال افزایش است. در دوران پیش از جنگ اوکراین، سهم کشورهای اتحادیه اروپا در تجارت روسیه بیش از ۵۰ درصد بود، اکنون این سهم به ۱۶ درصد کاهش یافته است و در

مقابل سهم کشورهای آسیایی به ۷۰ درصد رسیده و همچنان به رشد خود ادامه می‌دهد. افزون بر این همکاری اقتصادی مسکو با تقریباً تمام کشورهای مشترک المنافع (CIS) در حال گسترش است و مبادلات با CIS اکنون ۱۴ درصد از تجارت خارجی روسیه را تشکیل می‌دهد.

تحولات منطقه ای

افزایش مبادلات تجاری در اتحادیه اقتصادی اوراسیا

معاون نخست وزیر روسیه اخیراً اعلام کرد که مبادلات تجاری در اتحادیه اقتصادی اوراسیا (EAEU) به سرعت در حال توسعه است و انتظار می‌رود حجم معاملات در سال جاری به بالاترین میزان برسد. این بلوک اقتصادی متشکل از پنج کشور روسیه، قزاقستان، بلاروس، ارمنستان و قرقیزستان است. از منظر معاون نخست وزیر روسیه، "پویایی تجارت در کشورهای اوراسیا بسیار خوب است... اگر نحوه توسعه تجارت در داخل اوراسیا و تجارت هر یک از کشورهای عضو با جهان خارج را مقایسه کنیم، بسیار واضح است که همکاری در داخل اتحادیه بسیار سریعتر توسعه می‌یابد." به گفته او گردش تجاری در اتحادیه در سال جاری می‌تواند به بیش از ۱۰۰ میلیارد دلار برسد. سال گذشته حجم تجارت ۸۴ میلیارد دلار بود.

روسیه تلاش‌های خود را برای گسترش تجارت و سایر جنبه‌های همکاری اقتصادی با کشورهای متحد در شرایطی که با تحریم‌های غرب مواجه است، افزایش داده است. این کشور همچنین به طور فعال تجارت را از دلار و یورو به ارزهای ملی تغییر داده است. بر اساس برآوردهای اخیر، سهم ارزهای ملی و سایر ارزها همچون یوان در تجارت مسکو با اتحادیه اوراسیا در سال ۲۰۲۲ به ۷۶ درصد رسید و انتظار می‌رود امسال به ۹۰ درصد افزایش یابد.

سرمایه‌گذاری مشترک آذربایجان، گرجستان و قزاقستان برای توسعه کریدور میانی

اخیراً شرکت راه‌آهن ملی قزاقستان، راه‌آهن گرجستان و راه‌آهن آذربایجان توافق نامه‌ای را برای سرمایه‌گذاری مشترک در توسعه خدمات چندوجهی در مسیر حمل و نقل بین‌المللی ترانس خزر (TITR)، که به عنوان کریدور میانی نیز خوانده می‌شود، در تفلیس امضا کردند. در چارچوب این توافق، یک شرکت جدید به نام Middle Corridor Multimodal در مرکز مالی بین‌المللی آستانه (AIFC) ایجاد شده است.

این شرکت خدمات را به صورت یک مرحله‌ای ارائه می‌دهد، زمان تحویل را تضمین می‌کند و یک سیاست هماهنگ برای توسعه خدمات چندوجهی در مسیر چین - اروپا / ترکیه - چین را دنبال می‌کند. سال گذشته حجم حمل و نقل بار در قزاقستان در امتداد مسیر حمل و نقل بین‌المللی ترانس خزر 2.5 برابر شد و به

۱,۵ میلیون تن رسید. انجمن بین‌المللی مسیر حمل و نقل ترانس خزر که در سال ۲۰۱۷ تأسیس شد، شامل کشورهای آذربایجان، بلغارستان، چین، گرجستان، قزاقستان، لهستان، رومانی و ترکیه است.

امضای توافقنامه تجارت آزاد میان کره جنوبی و امارات متحده عربی

اخیراً کره جنوبی و امارات متحده عربی یک توافقنامه تجارت آزاد دوجانبه (FTA) منعقد کردند که منجر به تقویت تجارت دوجانبه و روابط اقتصادی میان آنها خواهد شد. شایان توجه است که این توافق، بیست و چهارمین قرارداد تجارت آزاد کره جنوبی و اولین قرارداد تجارت آزاد با یک کشور خاورمیانه به شمار می‌رود.

دو کشور پس از بررسی قانونی و طی مراحل لازم داخلی، توافقنامه مشارکت جامع اقتصادی دوجانبه (CEPA) را در نیمه اول سال آینده اجرایی خواهند کرد. در واقع CEPA، نوعی توافقنامه تجارت آزاد به شمار می‌رود که همراه با گشایش بازار، دامنه گسترده‌تری از همکاری‌ها و مبادلات اقتصادی را نیز شامل می‌شود.

در بیانیه مشترک دو کشور آمده است: «دو کشور مذاکرات خود را به پایان رسانده‌اند و به نقطه عطف مهمی در پرتو روابط استراتژیک دوجانبه دست یافته‌اند. توافقنامه مشارکت جامع اقتصادی، به عنوان یک کاتالیزور برای تقویت و ارتقای روابط اقتصادی عمل خواهد کرد و ارتقا و متنوع‌سازی تجارت دوجانبه را در پی خواهد داشت.»

بر اساس این قرارداد، کره جنوبی تعرفه ۹۲,۸ درصد از کالاها را حذف خواهد کرد و امارات متحده عربی نیز اقدام به لغو تعرفه ۹۱,۲ درصد از تمامی محصولات وارداتی خود از کره جنوبی به مدت ۱۰ سال خواهد کرد. در پی این توافق، پیش‌بینی می‌شود که صادرات کره جنوبی به ویژه در بخش وسایل نقلیه سازگار با محیط زیست، تسلیحات، لوازم الکترونیکی و مواد غذایی با رشد زیادی مواجه شود.

علاوه بر این، امارات متحده عربی متعهد به حذف ۳ درصد از تعرفه بر نفت خام به مدت ۱۰ سال آینده شد که منجر به افزایش قدرت رقابتی پالایشگاه‌های کره جنوبی و کمک به تضمین عرضه پایدار می‌شود.

علاوه بر موارد ذکر شده، امارات متحده عربی قصد دارد تا تسهیلاتی را نیز در بخش خدمات برای کره جنوبی فراهم آورد؛ در همین راستا، قرار است که بازارهای امارات به روی بازی‌های آنلاین، خدمات پزشکی و سایر صنایعی که کره جنوبی علاقه زیادی به آنها دارد، باز شود؛ امری که منجر به گسترش و نفوذ بیشتر محتواها و محصولات تولید کره جنوبی در خاورمیانه خواهد شد.

امارات متحده عربی، یک شریک کلیدی برای کره جنوبی در خاورمیانه در قالب "مشارکت استراتژیک ویژه" است و با انعقاد توافقنامه مشارکت جامع اقتصادی دوجانبه، پیش‌بینی می‌شود که روابط دوجانبه و همکاری‌ها در زمینه‌هایی مانند انرژی و صنایع پیشرفته نیز ارتقا یابد.

بر اساس آمار رسمی، تجارت دو جانبه میان کره جنوبی و امارات در سال ۲۰۲۲ به حدود ۱۹,۵ میلیارد دلار رسیده است و امارات متحده عربی، به شانزدهمین شریک تجاری اصلی کره جنوبی تبدیل شده است.

توافق نفتی و گازی میان عربستان سعودی و کره جنوبی

اخیراً و در جریان سفر رییس جمهور کره به عربستان، آرامکو، غول نفتی عربستان سعودی، قراردادی ۲,۴ میلیارد دلاری با شرکت مهندسی و ساخت‌وساز هیوندای کره جنوبی به منظور ساخت کارخانه فرآوری گاز در عربستان منعقد کرده است. این توافق در جریان مراسم بزرگداشت ۵۰ سال همکاری بین عربستان سعودی و کره جنوبی در ریاض به امضا رسید.

در حال حاضر نیز دو شرکت وابسته به گروه هیوندای موتور کره جنوبی مشغول فعالیت بر روی فاز اول پروژه تأسیسات پردازش گاز جفوره در استان شرقی عربستان هستند که متعاقب انعقاد قرارداد ۱,۷ میلیارد دلاری با شرکت آرامکو به منظور توسعه این میدان گازی در سال ۲۰۲۱ در دست اجرا است.

در واقع با امضای قرارداد اخیر، مرحله دوم این کلان‌پروژه آغاز و عملیاتی خواهد شد. شرکت آرامکو انتظار دارد که با اجرایی شدن این توافق، روزانه ۴۲۰ میلیون فوت مکعب اتان و حدود ۶۳۰ هزار بشکه گاز مایع و میعانات تا سال ۲۰۳۰ تولید کند.

بر اساس گزارش وبسایت آرامکو، میدان گازی جفوره با ذخایر گاز طبیعی ۲۰۰ تریلیون فوت مکعب، بزرگترین میدان شیل‌گاز در خاورمیانه محسوب می‌شود. توسعه این میدان که از مساحتی حدود ۱۷ هزار کیلومتر مربع (۱۰,۵۰۰ مایل مربع) برخوردار است، نقش مؤثری در استراتژی عربستان سعودی به منظور تنوع بخشیدن به اقتصاد و کاهش وابستگی این کشور به نفت، ایفا خواهد کرد.

در همین راستا، رئیس جمهور کره جنوبی و محمد بن سلمان، ولیعهد عربستان سعودی در بیانیه مشترکی از انعقاد این توافق استقبال کردند و نسبت به افزایش همکاری‌های دوجانبه در زمینه‌های مختلف از جمله ساخت‌وساز و زیرساخت متعهد شدند.

علاوه بر این، مجموعه دیگری از قراردادهای دوجانبه در طول سفر رئیس جمهور کره جنوبی به عربستان

سعودی امضا شد؛ از جمله قراردادی بین شرکت ملی نفت کره و آرامکو به امضا رسید که به موجب آن، امکان ذخیره‌سازی نفت تا ۵,۳ میلیون بشکه در انبارهای ذخیره کره جنوبی برای آرامکو به مدت پنج سال فراهم خواهد شد.

این نکته حائز اهمیت است که در حال حاضر، عربستان سعودی بزرگترین تأمین‌کننده نفت کره جنوبی است. در سال ۲۰۲۱، عربستان ۱۸,۵ میلیارد دلار نفت خام و حدود ۱,۶۸ میلیارد دلار نفت تصفیه شده به کره جنوبی صادر کرده است.

انعقاد ۱۳ موافقتنامه همکاری میان ترکیه و ترکمنستان

اخیراً ۱۳ قرارداد همکاری میان ترکیه و ترکمنستان و با حضور روسای جمهور دو کشور، رجب طیب اردوغان و سردار بردی محمداف، همتای ترکمنستانی وی، در پایتخت ترکیه به امضا رسید. قراردادهای همکاری شامل حوزه‌های انرژی، حمل و نقل، تجارت، فناوری اطلاعات، شرکت‌های کوچک و متوسط، محیط زیست، هواشناسی، تغییرات آب و هوایی، کشاورزی، استانداردسازی، رسانه، مدیریت منابع انسانی، ورزش، آموزش و مسایل فرهنگی می‌شود. شایان ذکر است که این توافقات طی اولین سفر رسمی بردی محمداف، پس از تصدی پست ریاست جمهوری در مارس ۲۰۲۲، به آنکارا حاصل شده است.

سرمایه‌گذاری مشترک لجستیکی میان عربستان و دانمارک

اخیراً شرکت NEOM City عربستان سعودی و شرکت دانمارکی DSV، به عنوان سومین شرکت بزرگ کشتیرانی در جهان، توافقنامه اجرای پروژه مشترکی به ارزش ۱۰ میلیارد دلار را به امضا رساندند که بیش از ۲۰ هزار فرصت شغلی جدید را ایجاد خواهد شد.

در بیانیه مطبوعاتی امضای این توافق، تأکید شده است که: «این مشارکت، بر ارائه خدمات لجستیکی مورد نیاز شرکت NEOM طی سال‌های آینده تمرکز خواهد داشت. همچنین بر اساس این بیانیه، شرکت NEOM، مالک ۵۱ درصد از پروژه مشترک خواهد بود و شرکت DSV، ۴۹ درصد سهام باقیمانده را در اختیار خود خواهد داشت. علاوه بر این، با اجرایی شدن این پروژه مشترک، مدیریت یکپارچه خدمات در سراسر زنجیره تأمین انجام خواهد شد؛ بدین معنا که علاوه بر ارائه خدمات حمل و نقل و تحویل کالا و مواد، توسعه و جذب سرمایه‌گذاری در بخش‌های حمل و نقل، لجستیک و زیرساخت‌ها نیز در NEOM صورت خواهد گرفت. ذکر این نکته جالب است که صندوق سرمایه‌گذاری عمومی عربستان، سرمایه‌گذار اصلی در NEOM است؛ پروژه‌ای که با بکارگیری فناوری به‌روز و پیشرفته دنیا در محدوده‌ای به مساحت ۲۶,۵۰۰

کیلومتر مربع در دریای سرخ در حال اجرا است.

افزایش سهم توریسم در تولید ناخالص داخلی عربستان

وزیر گردشگری عربستان سعودی اخیراً اعلام کرد سهم بخش گردشگری در تولید ناخالص داخلی (GDP) این کشور تا پایان سال به حدود ۶ درصد افزایش خواهد یافت و تعداد توریست‌هایی که از این کشور بازدید می‌کنند تا پایان سال جاری به ۱۰۰ میلیون نفر خواهد رسید. در همین راستا، بر اساس سند چشم انداز ۲۰۳۰، افزایش سهم بخش توریسم از تولید ناخالص داخلی از ۳ درصد به حدود ۱۰ درصد هدف‌گذاری شده است.

اخیراً محمد بن سلمان دستور داده که هدف‌گذاری برای صنعت توریسم عربستان به سالانه ۱۵۰ میلیون توریست تا سال ۲۰۳۰ ارتقا یابد. در واقع هدف‌گذاری فراتر رفتن از ۱۰۰ میلیون توریست محلی و بین‌المللی با هدف گردشگری و تفریحی و ۴۲ میلیون توریست مذهبی تا پایان دهه، جاه‌طلبانه به نظر می‌رسد؛ در همین راستا، عربستان پیشنهاد میزبانی از اکسپو ۲۰۳۰ را مطرح کرده است و در حال حاضر یکی از پنج کشور نامزد برگزاری نمایشگاه جهانی اکسپو ۲۰۳۰ در کنار روسیه، کره جنوبی، ایتالیا و اوکراین است. شایان توجه است که تعداد توریست‌های بازدید کننده از عربستان در سال گذشته، ۹۳ میلیون نفر بوده است که ۷۷ میلیون آنها توریست داخلی و ۱۶ میلیون، توریست بین‌المللی بوده‌اند.

هدف عربستان سعودی در قالب سند چشم انداز ۲۰۳۰، جذب ۷۵ میلیون توریست خارجی و ۷۵ میلیون توریست داخلی است؛ در قالب همین هدف، جذب ۷۵ میلیون توریست داخلی و ۳۰ میلیون توریست خارجی در سال جاری را پیش‌بینی کرده که در واقع، حاکی از دستیابی به حدود ۵۰ درصد از هدف چشم انداز ۲۰۳۰ است.

عربستان سعودی با احتساب تأمین مالی پروژه‌های صندوق توسعه گردشگری به ارزش ۳۵ میلیارد دلار، تاکنون حدود ۸۰۰ میلیارد دلار در بخش توریسم سرمایه‌گذاری کرده است. وزیر امور خارجه عربستان، رشد طبقه متوسط به ویژه در چین و هند را محرکی برای رونق صنعت توریسم دانسته است و با توجه به سرمایه‌گذاری‌های عظیم این کشور در صنعت توریسم، پیش‌بینی کرد که عربستان در دهه آینده به بزرگترین سرمایه‌گذار در صنعت توریسم در جهان تبدیل شود.

سرمایه‌گذاری مشترک میان اردن و ترکیه

اخیراً شرکت ترکیه‌ای ترانسپت و شرکت فسفات اردن، توافق‌نامه‌ای به ارزش ۴۰۰ میلیون دلار به منظور

احداث کارخانه تولید اسید فسفریک در عقبه (جنوب غربی کشور اردن) با یکدیگر به امضا رساندند که به عنوان «بزرگ‌ترین کارخانه ترک-اردنی» شناخته می‌شود. ظرفیت تولید این کارخانه، ۳۰۰ هزار تن در سال است. پیشتر دو شرکت یادداشت تفاهمی به منظور بررسی امکان‌سنجی اقتصادی تأسیس کارخانه در نوامبر ۲۰۲۲، امضا کرده بودند. در اواخر همان سال، فوربس خاورمیانه در فهرست سالانه خود از ۱۰۰ شرکت قدرتمند در خاورمیانه، شرکت معادن فسفات اردن با ارزش ۴,۵ میلیارد دلار را در رتبه ۸۲ این فهرست قرار داده بود.

در حال حاضر، ۵۴۲ شرکت اردنی در ترکیه سرمایه‌گذاری کرده‌اند که در زمینه واردات و صادرات، پیمانکاری و ساخت‌وساز، املاک، گردشگری و حمل و نقل، صنایع کوچک، پوشاک و پارچه، رستوران‌ها و هتل‌ها، مراکز آموزشی، تجارت مواد نفتی، بسته‌بندی و کنسرو مشغول فعالیت هستند. از سوی دیگر، ارزش سرمایه‌گذاری‌های ترکیه در اردن، حدود ۲۸۳ میلیون دلار است که در بخش‌های خدمات، فناوری اطلاعات، صنایع غذایی و زیرساخت‌ها متمرکز شده است.

پژوهش‌های تازه

فصل دوم گزارش تجارت و توسعه آنکتاد ۲۰۲۳

فصل نخست گزارش سالانه تجارت و توسعه آنکتاد که از مهمترین گزارش‌های بین‌المللی در این حوزه است در شماره پیش‌گانه‌نامه پیش‌مورد بررسی قرار گرفت. در این شماره آمارها و یافته‌های کلیدی فصل دوم، بازارهای بین‌المللی: تجارت، جریان سرمایه و کالاها به صورت خلاصه‌وار ارائه می‌شود:

- پیش‌بینی می‌شود رشد تجارت جهانی از ۵,۵ درصد در سال ۲۰۲۲ به ۳,۷ درصد در سال ۲۰۲۳ کاهش یابد. این پایین‌ترین نرخ رشد از سال ۲۰۱۶ است.
- سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی جهانی (FDI) در سال ۲۰۲۲، معادل ۱۲ درصد کاهش یافت. این بزرگترین کاهش از زمان بحران مالی جهانی ۲۰۰۸-۲۰۰۹ بود.
- ارزش جهانی صادرات کالا در سال ۲۰۲۲، معادل ۱۱ درصد کاهش یافت. این بزرگترین کاهش از سال ۲۰۱۵ بود.
- قیمت مواد غذایی در سال ۲۰۲۲، معادل ۱۴ درصد افزایش یافت. این بزرگترین افزایش از سال ۲۰۱۱ بود.

- قیمت انرژی در سال ۲۰۲۲ تا ۴۵ درصد افزایش یافت. این بزرگترین افزایش از سال ۱۹۷۳ بود.
  - نسبت بدهی جهانی به تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۲۲ به رکورد ۲۸۰ درصد رسید. این نسبت از ۲۶۳ درصد در سال ۲۰۲۰ به شدت افزایش یافته است.
  - رشد تجارت در حال کاهش است. انتظار می‌رود تجارت جهانی کالا و خدمات در سال ۲۰۲۳ تنها ۱ درصد رشد کند. کاهش رشد تجارت جهانی به دلیل عواملی از جمله تنش‌های تجاری مداوم بین اقتصادهای بزرگ، تضعیف تقاضای جهانی و عدم قطعیت‌های ژئوپلیتیکی شدت می‌گیرد.
  - تمرکز بازار در حال افزایش است: تمرکز بازار در بخش‌های کلیدی، مانند تجارت کالاهای کشاورزی، از سال ۲۰۲۰ افزایش یافته است. این اتفاق، عدم تقارن بین سود شرکت‌های چند ملیتی برتر و کاهش سهم نیروی کار در سطح جهان را عمیق‌تر کرده است. فعالیت‌های مالی غیرقانونی نیز به میزان قابل توجهی به سود تاجران جهانی مواد غذایی در سال ۲۰۲۲ کمک کرد.
  - قیمت‌های کالاها نوسان دارند: قیمت‌های کالا در سال‌های اخیر به دلیل عوامل متعددی از جمله اختلالات عرضه، تنش‌های ژئوپلیتیکی و فعالیت‌های سوداگران، نوسانات زیادی داشته است. این نوسانات تأثیر منفی بر کشورهای در حال توسعه که اغلب صادرکنندگان خالص کالا هستند، داشته است. افزون بر ارائه آمارها و یافته‌ها، فصل دوم گزارش توصیه‌های سیاستی نیز ارائه می‌کند:
  - تقویت همکاری تجاری چندجانبه: گزارش خواستار تقویت سازمان تجارت جهانی (WTO) و سایر نهادهای تجاری چندجانبه برای توسعه یک سیستم تجارت جهانی بازتر، عادلانه‌تر و فراگیرتر است.
  - تنظیم بازارهای مالی: گزارش خواستار افزایش مقررات بازارهای مالی برای کاهش نوسانات بیش از حد و سفته بازی است.
  - حمایت از کشورهای در حال توسعه: گزارش خواستار افزایش حمایت از کشورهای در حال توسعه برای کمک به آنها در تنوع بخشیدن به اقتصاد، بهبود انعطاف‌پذیری خود در برابر شوک‌های قیمتی کالاها و گذار به اقتصاد سبز است.
- فصل دوم گزارش توسعه و تجارت ۲۰۲۳ آنکتاد با این استدلال به پایان می‌رسد که اصلاحات نهادی در ساختار مالی جهانی، سیاست‌های عمل‌گرایانه‌تر برای مقابله با تورم، نابرابری، و بدهی‌های دولتی، و همچنین نظارت قوی‌تر بر بازارهای کلیدی، برای رسیدگی به چالش‌های فعلی پیش روی اقتصاد جهانی

ضرورت دارد. در پایان این فصل آمده است که یک اقتصاد جهانی عادلانه‌تر و پایدارتر مستلزم دگرگونی عمده در بازارهای بین‌المللی است.

نظارت و ارزیابی سیاست کشاورزی

گزارش جدید سازمان همکاری و توسعه تحت عنوان "نظارت و ارزیابی سیاست کشاورزی: سازگاری کشاورزی با تغییرات آب و هوایی" نشان می‌دهد که حمایت دولت‌ها از کشاورزی به سطوح بی سابقه‌ای رسیده است، اما از منظر گزارش باید اقدامات بیشتری برای کمک به کشاورزان برای سازگاری با تغییرات آب و هوایی انجام شود. یافته‌های کلیدی این گزارش عبارتند از:

- مجموع حمایت از کشاورزی به لحاظ ارزش طی سال‌های ۲۰۲۰-۲۰۲۲ در ۵۴ کشور مورد بررسی به ۸۵۱ میلیارد دلار در سال رسید که نشان دهنده افزایش تقریباً ۲,۵ برابری نسبت به دو دهه قبل است.
- با وجود این، افزایش حمایت کمتر از رشد بخش بوده است، به این معنی که سطح کلی حمایت نسبت به اندازه بخش کاهش یافته است.
- دولت‌ها اقدامات قابل توجهی برای محدود کردن اثرات همه‌گیری COVID-19 و جنگ در اوکراین بر بخش کشاورزی و بازارها انجام داده‌اند.
- این گزارش نزدیک به ۶۰۰ اقدام سازگاری با تغییرات اقلیمی را که توسط دولت‌ها اتخاذ شده است شناسایی کرده، اما خاطرنشان می‌کند که اقدامات بیشتری برای پیشبرد اجرا، نظارت و ارزیابی اقدامات سازگاری لازم است.
- دولت‌ها باید اطمینان حاصل کنند که حمایت‌ها از بخش کشاورزی کارآمدتر و موثرتر است و هدف آن حمایت از درآمد کشاورزان و ترویج شیوه‌های تولید پایدار است.
- دولت‌ها باید در تحقیق و توسعه و در خدمات ترویجی سرمایه‌گذاری کنند تا به کشاورزان کمک کنند با تغییرات آب و هوایی سازگار شوند.
- دولت‌ها همچنین باید برای کاهش انحرافات بازار و بهبود انعطاف‌پذیری زنجیره تامین کشاورزی تلاش کنند.

- این گزارش نتیجه‌گیری می‌کند که سیاست‌های کشاورزی باید برای مقابله با چالش‌های تغییرات آب و هوایی و تضمین یک سیستم غذایی پایدار و انعطاف‌پذیر تطبیق داده شود.

از فقر تا توانمندسازی

گزارش موسسه جهانی مک‌کینزی "از فقر تا توانمندسازی: بالا بردن سطح رشد پایدار و فراگیر" به بررسی ارتباط متقابل رشد اقتصادی، شمولیت و پایداری می‌پردازد. یافته‌های کلیدی این گزارش عبارتند از:

- رشد اقتصادی باعث کاهش سریع فقر در نیم قرن گذشته شده است. با این حال، حدود ۴,۷ میلیارد نفر در سراسر جهان - تقریباً ۶۰ درصد از جمعیت جهان - هنوز زیر خط توانمندسازی زندگی می‌کنند، یعنی آستانه سطح هزینه‌ها اندکی بالاتر از خط فقر بین‌المللی قرار دارد.
- حرکت به سمت توانمندسازی اقتصادی برای افزایش استانداردهای زندگی و دستیابی به رشد پایدار و فراگیر ضروری است. توانمندسازی اقتصادی افراد را قادر می‌سازد تا بیشتر از پتانسیل خود استفاده کنند.
- رشد مبتنی بر بهره‌وری، نوآوری در کسب‌وکار و پیشرفت‌های فناوری می‌تواند به کاهش شکاف توانمندسازی کمک کند. با این حال، این نیروها به تنهایی کافی نخواهند بود. دولت‌ها و کسب‌وکارها باید اقداماتی را انجام دهند تا اطمینان حاصل شود که مزایای رشد و نوآوری به صوت بهینه و فراگیر توزیع می‌شود.
- دولت‌ها باید در سرمایه‌انسانی و زیرساخت‌ها برای حمایت از رشد بهره‌وری سرمایه‌گذاری کنند. این اقدامات شامل سرمایه‌گذاری در آموزش، مراقبت‌های بهداشتی و تامین اجتماعی است.
- کسب‌وکارها باید از شیوه‌های رشد فراگیرمانند استخدام و توسعه نیروی کار متنوع، سرمایه‌گذاری در جوامع محروم و پرداخت دستمزد منصفانه استفاده کنند.
- دولت‌ها و کسب‌وکارها باید برای توسعه و استقرار فناوری‌های جدیدی که می‌تواند به کاهش شکاف توانمندسازی و دستیابی به اهداف کربن‌زدایی کمک کند، همکاری کنند.
- گزارش نتیجه‌گیری می‌کند که بالا بردن سطح رشد پایدار و فراگیر امکان‌پذیر است، اما نیاز به اقدام هماهنگ دولت‌ها، فعالان کسب و کار و افراد دارد. با همکاری یکدیگر می‌توانیم جهانی بسازیم که در آن همه فرصت پیشرفت داشته باشند.